

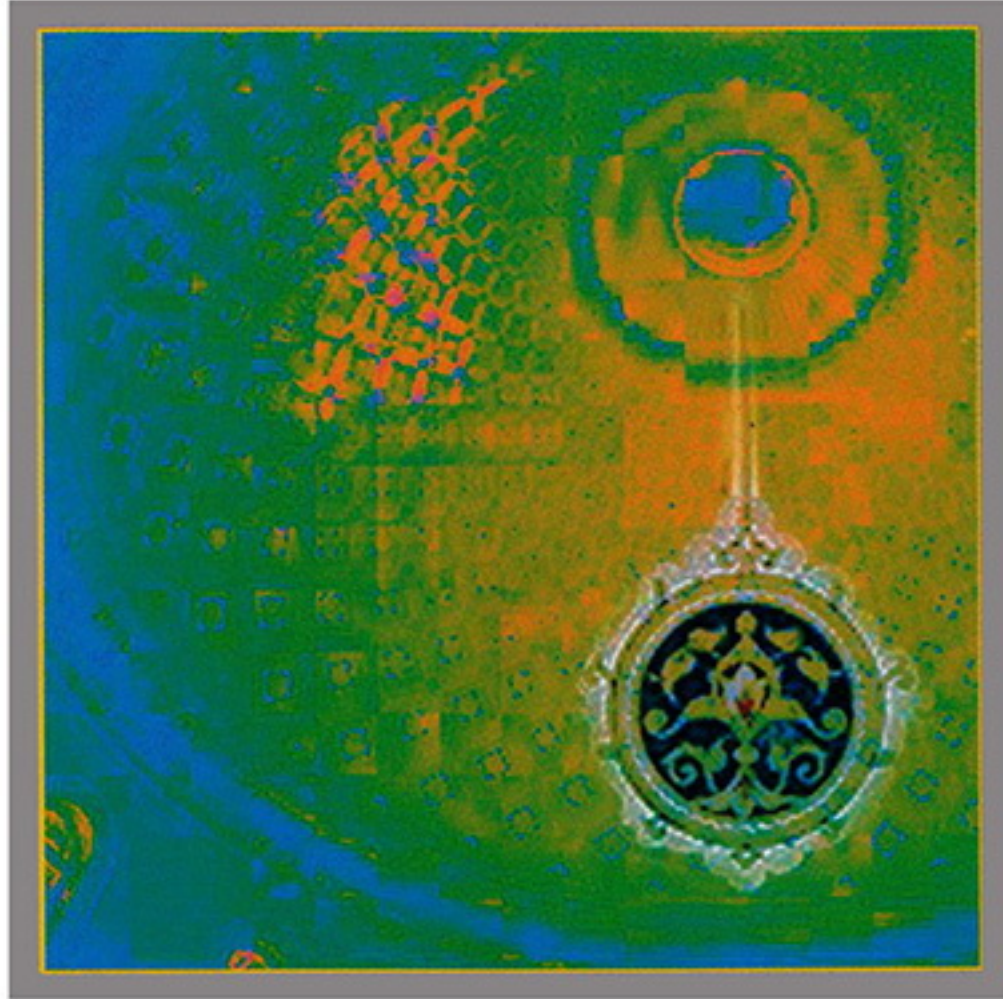

تاریخ فلسفہ دین

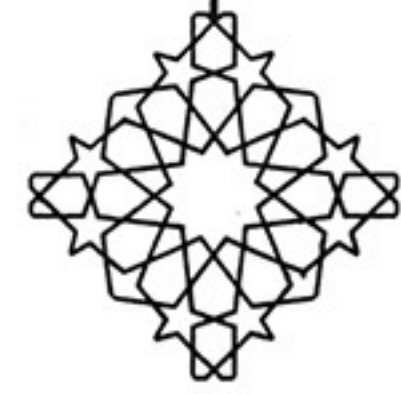
(۱۸۷۵-۱۹۸۰)

آئن پی. اف. سل

ترجمہ: دکتراحمد رضا آیت اللہی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۹	پیشگفتار
۱۱	مقدمه مترجم
۱۳	علامت‌های اختصاری
۱۷	پیشگفتار
۲۱	فصل اول
۲۱	مقدمه
۳۳	یادداشت‌های مقدمه
۳۵	فصل دوم: غلبه ایده آلیسم مطلق (۱۸۷۵-۱۹۰۰)
۳۶	رابرت فلینت
۴۲	به سوی ایده آلیسم الهام گرفته از هگل
۴۷	توماس هیل گرین (Thomas Hill Green)
۵۱	فرانسیس هربرت برادلی (Francis Herbert Bradley)
۵۵	ادوارد کیرد (Edward Caird)
۶۱	جوسیه رویس (Josiah Royce)

سل، آلن
تاریخ فلسفه دین ۱۹۸۰-۱۸۷۵ / آلن پی. اف. سل: ترجمه
حمیدرضا آیت‌اللهی. - تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه
فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۲.
۵۰۴ ص.

ISBN : 964 - 8352 - 17 - 8 : ۳۹۹۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

عنوان اصلی: The philosophy of Religion 1875-1980
واژه‌نامه.

۱. دین -- فلسفه. ۲. مسیحیت -- کلام. ۳. مسیحیت -- کلام --
تاریخ -- قرن ۱۹ م. ۴. مسیحیت -- کلام -- تاریخ -- قرن ۲۰ م.
۵. دین -- فلسفه -- کتابشناسی. الف. آیت‌اللهی، حمیدرضا،
۱۳۳۸-، مترجم. ب. پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی. ج.
عنوان.

۲۱/۱ BL ۵۱/ ۸ س ۸
کتابخانه ملی ایران ۳۴۵۷۶-۸۲ م

تاریخ فلسفه دین (۱۸۷۵-۱۹۸۰)

آلن پی. اف. سل

ترجمه: دکتر حمیدرضا آیت‌اللهی

ویراستار: سید مرتضی حقی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

چاپ اول: ۱۳۸۲، شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۹۹۰ تومان

شابک: ۹۶۴-۸۳۵۲-۱۷-۸-۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

شہناسنامہ پڑوہشی

عنوان طرح نامہ: ترجمہ تاریخ فلسفہ دین یڑوہشکده: حکمت و دین پڑوہشی

گروہ علمی: کلام و دین پڑوہشی محقق / مترجم: حمیدرضا آیت اللہی

ناظر علمی: _____، ارزیابان علمی: _____

یڑوہشیار: _____، دستیار: _____، ویراستار علمی: _____

موضوع اصلی: تاریخ فلسفہ دین موضوع فرعی: فلسفہ دین

مدت انجام تحقیق: یکسال و نیم

تاریخ فلسفہ دین

(۱۸۷۵-۱۹۸۰)

آلن پی. اف. سل

ترجمہ: دکتر حمیدرضا آیت اللہی

۶۲	بحث دربارهٔ مطلق انگاری
۶۶	یک هشدار نادیده انگاشته شده
۷۰	بازتاب‌های عمومی
۷۶	یادداشت‌های فصل دوم
۷۷	فصل سوم: رویکردها، قدیم و جدید (۱۹۲۰-۱۹۰۰)
۷۷	بحران و بازنگری در فلسفه
۸۸	به سوی بیرون راندن مطلق‌گرایی
۹۴	ایده‌آلیست‌های شخصی
۱۰۸	واقع‌گرایان
۱۱۶	ایده‌باوران بی‌پروا و دیگران
۱۲۷	ماحصل و مرور
۱۲۸	یادداشت‌های فصل سوم
۱۲۹	فصل چهارم: نظام‌های فکری، سکوت، مکتب مدرسی (۱۹۲۰-۳۵)
۱۳۰	ساموئل الکساندر
۱۳۸	آلفرد نورث وایتهد
۱۴۹	ویلیام تمپل (William Temple)
۱۵۴	لودویگ ویتگنشتاین
۱۵۹	صورت‌برداری کردن از موجودی‌ها
۱۶۵	نئوتومیسم
۱۷۷	۱۹۳۰ تا ۱۹۳۵
۱۹۲	یادداشت‌های فصل چهارم

۱۹۳	فصل پنجم: دوران پیشرفت و رکود (۱۹۳۵-۲۵)
۱۹۸	دین و فلسفه
۲۰۹	تنوع تحلیلی
۲۱۸	صورت‌برداری از موجودی‌ها
۲۲۴	تنوع متافیزیکی
۲۳۳	یادداشت‌های فصل پنجم
۲۳۵	فصل ششم: زبان‌ها، دیدگاه‌ها و رویکردها (۱۹۴۵-۵۵)
۲۴۲	فلسفهٔ مدرسی نوخاسته
۲۴۸	دو عضو غیر تومیسیت کلیسای انگلستان
۲۵۳	میان پرده
۲۵۶	به سوی تعمیم [روش] تحلیلی
۲۶۳	تحلیل و فیلسوفان دین
۲۷۸	تلاش‌های نومدرسی
۲۸۱	اگزستانسیالیسم در حال ظهور
۲۸۵	یادداشت‌های فصل ششم
۲۸۷	فصل هفتم: افق‌های باز (۱۹۵۵-۶۵)
۲۸۸	کی‌یرکگور، فلسفه و ایمان
۲۹۸	اضطراب بشری
۲۹۹	انواع اگزستانسیالیسم
۳۰۳	پل تیلیش
۳۱۲	ویلم اف. زوردیگ (Willem F. Zuurdeeg)
۳۱۴	موافقان و مخالفان تحلیل زبانی

۳۲۳	فلسفه تحلیلی دین
۳۴۸	ظهور یک مرد عجیب
۳۵۱	تحلیل و چیزی بیش از آن
۳۵۶	بازنگری در موجودی‌ها:
۳۶۲	یادداشت‌های فصل هفتم

فصل هشتم: خانه تقریباً باز (۸۰-۱۹۶۵)

۳۶۵	فصل هشتم: خانه تقریباً باز (۸۰-۱۹۶۵)
۳۶۸	زبان دین
۳۸۳	وجود خدا
۴۰۳	اندیشه پویشی
۴۱۰	تمایل تاریخی
۴۱۱	مسیحیت، فلسفه و فلسفه مسیحی
۴۲۷	یادداشت‌های فصل هشتم

مؤخره

۴۲۹	مؤخره
۴۳۴	یادداشت‌های مؤخره
۴۳۵	ضمیمه‌های مترجم
۴۳۵	کتاب‌شناسی فلسفه دین از ۱۸۷۵ تا ۱۹۸۰
۴۷۱	روند تاریخی پدید آمدن کتاب‌های فلسفه دین
۴۸۵	واژه‌نامه

پیشگفتار

فلسفه دین عنوانی است برای یکی از شاخه‌های فلسفه معاصر که مجموعه‌ای از پژوهش‌های فلسفی در باب دین، مفاهیم و گزاره‌های دینی را در بر می‌گیرد. هر چند بسیاری از مسائل فلسفه دین سابقه‌ای طولانی دارند، طرح پاره‌ای از مسائل با نگرش‌های نوین و بازخوانی مسائل کهن در پارادایم‌های معرفتی نوپیدا (و البته پاره‌ای از عوامل دیگر) دست به کار شده‌اند تا امروزه «فلسفه دین» به مثابه یکی از شاخه‌های پرطرفدار فلسفه، هویتی مستقل یابد تا آن‌جا که بسیاری از فیلسوفان معاصر با عنوان «فیلسوف دین» شناخته می‌شوند.

اصطلاح فلسفه دین، به معنای بالا، در فلسفه و الاهیات اسلامی، اصطلاحی جدید و کم سابقه به شمار می‌آید. با این حال، می‌توان ردپای بسیاری از مسائل فلسفه دین معاصر را، در فلسفه اسلامی - و به ویژه بخش الاهیات خاص - پیگیری کرد؛ مباحثی همچون براهین اثبات واجب الوجود، بحث‌های معناشناختی و وجودشناختی در باب صفات خداوند، بررسی فلسفی اوصاف الهی، مسأله شرور، بحث جاودانگی و حیات پس از مرگ، نمونه‌ای از این مباحث‌اند. با این حال، به دلایل متعدد، از جمله اشتراک شماری از مسائل اعتقادی و الاهیاتی در حوزه اسلام و مسیحیت و جذابیت فلسفی پاره‌ای از مسائل نوظهور، چندی است که بحث‌های فلسفه دین معاصر غرب، که عمدتاً خاستگاهی مسیحی دارد، مورد توجه اندیشمندان داخلی و پژوهشگران حوزه دین و فلسفه قرار گرفته و هماهنگ با رشد فزاینده اقبال به این مسائل (هر چند با انگیزه‌های

متفاوت) در سال‌های اخیر، شاهد انتشار بازگردان فارسی برخی کتاب‌ها و مقالات تخصصی و عمومی در این حوزه بوده‌ایم. بدین ترتیب، می‌توان گفت که جامعه فلسفی ما (در حوزه و دانشگاه) تا حدی در جریان رهیافت‌های جدید فیلسوفان دین غربی به مقولات دینی قرار گرفته است. اما از آن‌جا که نگرش‌های تاریخی به یک شاخه علمی، فواید و آثار خاصی دارد که با مطالعه مسائل آن علم امید دست‌یابی به آن نمی‌رود، جای خالی متونی که به ارائه تحلیلی تاریخ فلسفه دین پردازد، کاملاً محسوس است.

کتاب *تاریخ فلسفه دین*، اثر آلن پی. اف. سل، که بازگردان فارسی آن را دکتر حمیدرضا آیت‌اللهی برعهده گرفته‌اند، با نگرشی تاریخی به بررسی تحولات نظریه‌های فیلسوفان دین در خلال سال‌های ۱۸۷۵ تا ۱۹۸۰ پرداخته و کوشیده تا در ورای گزارش‌های توصیفی محض، ربط و نسبت و تعامل و ترابط این نظریه‌ها را با عوامل معرفتی و غیرمعرفتی بسنجد و دگرذیسی نظریه‌ها را در بستر تاریخی آن تحلیل کند. پرسش‌های اصلی نویسنده، همان‌گونه که در مقدمه کتاب آمده، ناظر به ارتباط فلسفه و الاهیات در قلمرو زمانی مورد بحث اوست و در جست‌وجوی آن که از میان سه نسبت دشمنی، بی‌توجهی و گفت و گو، کدام یک مناسبات فیما بین فلسفه و الاهیات را رقم زده است و پاسخ این پرسش‌ها نیز جز از رهگذر مطالعه همراه با شکیبایی و هوشمندی این کتاب، فراچنگ خواننده نمی‌آید.

به هر تقدیر، دقت نظر و جامعیت نسبی بحث‌ها، در کنار این واقعیت که کم‌تر اثری در حوزه تاریخ فلسفه دین به زبان فارسی در دسترس است، از این کتاب اثری خواندنی ساخته که می‌تواند برای همه علاقه‌مندان مباحث فلسفی معاصر، علی‌الخصوص آنان که پیگیر مباحث جاری فلسفه دین‌اند، جذاب و سودمند باشد.

در پایان، سپاس خود را از زحمات مترجم محترم ابراز می‌داریم و توفیق روزافزون ایشان را از درگاه احدیت خواستاریم.

گروه کلام و دین‌پژوهی
پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی
پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

مقدمه مترجم

فلسفه دین در یکصد ساله اخیر تاریخ پرفراز و نشیبی داشته است و به موازات اندیشه‌های رایج فلسفی، در چالش‌های متفاوتی درگیر بوده است. آنچه در این چند ساله در کشورمان با آن مواجه بوده‌ایم، ترجمه و تبیین دیدگاه‌هایی در موضوعات مختلف فلسفه دین بوده است و چون هر کتاب به بخشی از این مسائل – آن هم در حیطه جغرافیایی خاصی – می‌پردازد، لذا نمی‌توان بر تأثیر و تأثرهای دیدگاه‌ها و افت و خیز آن‌ها در یک روند کلی اشراف یافت. به علت آن‌که نویسنده کتاب حاضر به‌خوبی این روند را بررسی کرده، برای ترجمه انتخاب گردید تا اندیشمندان این حوزه، با اشرافی کلی به تحولات این شاخه، در جریان نحوه تأثیرگذاری دیدگاه‌های متفاوت قرار گیرند و به‌حق این کتاب به‌خوبی از پس این مهم برآمده است.

یکی از مزایای کتاب، بررسی سندوار روند فلسفه دین است. آلن پی. اف. سل با بررسی کلیه کتاب‌هایی که در این یکصدساله مورد بحث نوشته شده است و با ارزیابی مقالاتی که در کلیه مجله‌های مرتبط با این حوزه پدیدار شده‌اند، تحلیل‌های خویش را مستند ساخته است. لذا به‌خوبی می‌توان با اندیشمندانی که واقعاً در دوران‌های مختلف مطرح بوده‌اند، آشنا شد و بدون آن‌که گزینشی خاص صورت پذیرفته باشد (به‌جز آن‌که از جایگاه اندیشمندی انگلیسی به این بررسی نشسته است) با آرای و نظریات مختلف آشنایی حاصل می‌شود. یکی از دستاوردهای این کتاب آشنایی با مهم‌ترین آثار فلسفه

دین مخصوصاً کتاب‌های تألیف شده در این زمینه است و چون این گنجینه به‌عنوان مبنایی برای تحقیقات آتی خواهد بود، سعی شده است، در انتها کلیه کتاب‌هایی که در این کتاب مورد استفاده بوده‌اند، با ترتیب زمانی تألیف آن‌ها در اختیار خوانندگان قرار گیرد تا آثار مهم ارائه شده در این یکصدساله یک به یک و پی‌درپی بازنموده شوند.

آنچه در این کتاب اهمیت دارد، این است که علی‌رغم انتخاب نام «تاریخ فلسفه دین» کتاب به صرف بازگویی تاریخ فلسفه دین نمی‌پردازد، بلکه درصدد است که حلقه‌های مختلف این تاریخ را به یکدیگر وصل نموده، جریان آن را به بررسی بنشیند. شاید انتخاب نام «روند تحولات فلسفه دین» برای آن، مناسب‌تر باشد.

البته چون اثر در قالب پژوهش است، مسأله، محور است، نه موضوع محور که آن را برای آموزش مهیا سازد. همین امر موجب شده است که نگارش آن، سمت و سویی تحقیقی داشته و با نگارشی از این دست قلمی شده باشد و توقع روانی ارائه مطلب و دسته‌بندی مناسب را در خواننده برآورده نکند.

امید است که این کتاب در جامعه علمی کشورمان، اندیشمندان ما را به سمت شناخت بهتر اقتضائات اندیشه‌ای غرب و مسیحیت آشنا کرده و زمینه را برای حضور جدی نگرش اصیل اسلامی در چالش‌های مطرح شده، مهیا سازد.

در این جا ضرورت دارد از عزیزانی که مرا در تهیه این اثر یاری کرده‌اند، مخصوصاً آقای رحیم‌علی اصغرپور ممقانی سپاسگزاری نمایم؛ این عزیز برای به‌وجود آمدن این اثر زحمات بسیاری را متحمل شدند و امید است که در این راه، خداوند آینده درخشانی را نصیبشان فرماید. همچنین از خانم عدرا لوعلیان لنگرودی و خانم نوشین شاهنده نیز به‌خاطر زحماتشان تشکر می‌نمایم و از برادر عزیزمان آقای امیرحسین حیدری که با دقت و حوصله بسیار زحمت حروفچینی این کار و تهیه فهرست‌های آن را به عهده گرفتند، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

حمیدرضا آیت‌اللهی

اسفند ماه ۱۳۸۱

علامت‌های اختصاری

در ارجاع‌های مطالب کتاب از علامت‌های اختصاری ذیل برای مجله‌های ذکر شده در مقابل آن‌ها استفاده شده است. در انتهای علامت‌های اختصاری نحوه ارجاع دادن در کتاب ذکر شده است.

AJP: Australasian Journal of Philosophy (1923- known as the Australasian Journal of Psychology and Philosophy until 1947)

Anal: Analyss (1933)

APQ: American Philosophical Quarterly (1964)

B: New Blackfriars (1920)

CQ: Constructive Quarterly (1913-1922)

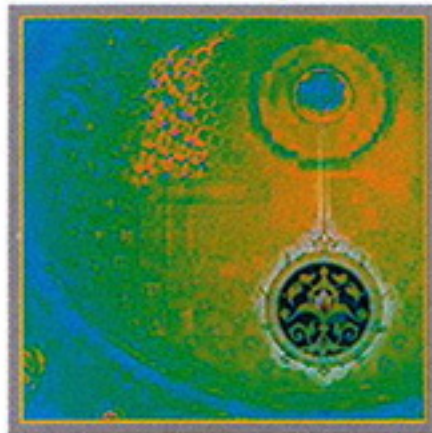
CQR: Church Quarterly Review (1875-1968)

DR: The Downside Review (1880)

The Philosophy of Religion 1875-1980

Allen.P.F.Sell

Translated by :Dr. Hamidreza Ayatollahy

دفتر مرکزی: ۸۱۵۳۲۸۲-۸۱۵۳۵۵۵

فروشگاه و نمایشگاه دائمی:

تهران- خیابان انقلاب اسلامی- بین ۱۲ فروردین و اردیبهشت

روبروی دبیرخانه دانشگاه تهران- ساختمان کتاب های جیبی

شماره ۱۴۶۰- طبقه سوم- واحد ۹- تلفن: ۶۴۹۳۰۰

URL: www.islamic-iiict.org

ISBN 964-8352-17-8

9 789648 352177